

информацию об отрицательных свойствах данного вещества. Секретарь суда поддерживает связь с обеими группами и на основе материала, который подобрали группы, продумывает ход судебного процесса.

Урок-экскурсия – одна из инновационных форм учебного занятия. Уроки данного типа делают процесс обучения более интересным, заинтересовывают учащихся, заставляют их думать, размышлять, логически мыслить, а также развивают наблюдательность. Экскурсии конкретизируют учебный процесс, расширяют кругозор и углубляют уже имеющиеся знания учащихся. Экскурсия позволяет объединить учебный процесс с реальной жизнью. С помощью экскурсий реализуется принцип наглядности обучения, они позволяют повышать уровень научности обучения и укреплять его связь с жизнью, с практикой. Экскурсии способствуют техническому обучению, т.к. дают возможность знакомить учащихся с производством, с применением научных знаний в промышленности.

Ротация станций (station rotation) – одна из форм перевёрнутого урока сводится к тому, что учащиеся делятся на несколько групп по видам учебной деятельности. В течение урока учащиеся по сигналу перемещаются от одной станции к другой. Чаще всего это станции онлайн-обучения, обучения в малых группах и выполнения письменных работ, или же онлайн-обучение меняется выполнением проектного задания или дискуссией, в которой участвует весь класс.

Бизнес-тренинг – одна из форм перевёрнутого урока. Бизнес-тренинг подразумевает под собой систематические спланированные усилия, которые направлены на модификацию или развитие деловых знаний, умений, установок человека посредством его активного обучения. В узком смысле бизнес-тренинг позволяет получить профессиональные знания и навыки для того, чтобы человек мог более эффективно выполнять свою работу [2].

Заключение. В работе описаны инновационные формы учебного занятия, которые с лёгкостью могут применяться при проведении учебных занятий по химии, и помогают заинтересовать учащихся.

1. Менжинская, Е.Ю. Реализация развивающего потенциала учащихся на уроках химии с использованием инновационных методов и приёмов / Менжинская Е.Ю.; науч. рук. Белохвостов А.А. // Молодость. Интеллект. Инициатива: материалы X Международной науч.-практ. конф. студентов и магистрантов, Витебск, 22 апреля 2022 года. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2022. – С.441–442. – Режим доступа: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/32847>. – Дата доступа: 12.09.2022.

2. Белохвостов, А.А. Новые приёмы обучения химии: поиск и перспективы/ А.А. Белохвостов, И.А. Коношко // Наука – образованию, производству, экономике: материалы 74 Региональной науч.-практ. конф. преподавателей, научных сотрудников и аспирантов, Витебск, 18 февраля 2022 г./ Витеб. гос. ун-т; редкол.: Е.Я. Аршанский (гл. ред.) [и др.]. – Витебск: ВГУ имени П.М. Машерова, 2022.- С.449–451. – Режим доступа: <https://rep.vsu.by/handle/123456789/31772>. – Дата доступа: 12.09.2022.

ВІДЫ СЕМАНТЫЧНАЙ СУВЯЗІ НЯМЕЦКАМОЎНЫХ ЗАПАЗЫЧАННЯЎ І ІХ ПРАТАТЫПАЎ

Шаламіцкая Г.С.,

студэнтка 5 курса УА “БрДУ імя А.С. Пушкіна”, г. Брэст, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Гуль М.У., канд. філал. навук, дацэнт

Ключавыя словы. Сема, семантычная сувязь, семантычная адаптацыя, прататып, запазычанне, СМІ.

Keywords. Sema, semantic connection, semantic adaptation, prototype, borrowing, mass media.

Вынікі атрыманы ў ходзе выканання навукова-даследчай работы «Семантычнае асваенне германізмаў у беларускай мове (на прыкладзе электронных СМІ)» у рамках выканання студэнцкага гранта Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь (№ Д/Р 20220470).

У цяперашні час вялікі паток іншамоўнай лексікі пранікае ў беларускую мову. Фактар прэстыжнасці замежнай мовы аказвае ўплыў на частае выкарыстанне германізмаў ў мове СМІ. Актуальнасць паняццяў і адпаведныя ім іншамоўныя словы трапляюць у зону сацыяльнай увагі, з прычыны чаго пэўныя словы становяцца найбольш

грамадска актуальнымі. Як вядома, семантычнае асваенне з'яўляецца важным этапам асіміляцыі іншамоўных адзінак, які дазваляе ім замацавацца ў сістэме прымаючай мовы. Змена семантыкі запазычаных слоў і набыццё імі новых значэнняў сведчаць аб поўнай адаптацыі іншамоўных адзінак да новага асяроддзя. Мэта работы – выявіць віды семантычнага асваення ішнамoўных адзінак, запазычаных з нямецкай мовы, у сучаснай беларускай мове.

Матэрыял і метады. Матэрыялам работы паслужылі артыкулы электроннай версіі газеты «Звязда» за апошнія два гады, у якіх сустракаюцца нямецкамоўныя запазычанні. Для дасягнення мэты выкарыстоўваліся наступныя метады даследавання: апісальны метады, элементы этымалагічнага і кампанентнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Пашырэнне значэння можа ажыццяўляцца шляхам развіцця дадатковага значэння на аснове метафарычнага / метанімічнага пераносу, альбо шляхам развіцця дадатковай семы. Так, развіццё дадатковага значэння прадстаўлена ў наступных запазычаннях: *інтэгратар*, *арнаментыка*, *зігзаг*, *кіно*, *макулатура* і інш.

Пашырэнне значэння слова *інтэгратар* утварылася шляхам развіцця дадатковага значэння на аснове метафарычнага пераносу па функцыі (аб'ядноўваць). Так, у нямецкай мове дадзена лексема пазначае 'матэматычны інструмент для лікавага прадстаўлення вылічэнняў' (*mathematisches Instrument zur zahlenmäßigen Darstellung von Infinitesimalrechnungen*), у сваю чаргу, у беларускай мове яна прадстаўлена двума значэннямі: 1. Аналагавая вылічальная прылада, прызначаная для інтэгравання аналітычна зададзеных функцый. 2. Той (тое), хто (што) садзейнічае аб'яднанню каго- або чаго-небудзь.

Нямецкае запазычанне *арнаментыка* ў беларускай мове таксама атрымлівае дадатковае значэнне на аснове метафарычнай пераносу па функцыі (ўпрыгожванне): 'сукупнасць музычных гукаў, якія аздабляюць асноўную меладычную лінію'. Так, у беларускай мове дадзена лексема мае наступныя значэнні: 1. Сукупнасць элементаў арнаменту ў якім-небудзь стылі, творы мастацтва з мэтай іх упрыгожвання. 2. Сукупнасць музычных гукаў, якія аздабляюць асноўную меладычную лінію. У нямецкай мове яна абазначае 'сукупнасць узораў з пункту гледжання іх формаў, характэрных для пэўнай стылёвай эпохі або для пэўнага прадмета мастацтва' (*Gesamtheit der Ornamente im Hinblick auf ihre innerhalb einer bestimmten Stilepoche oder für einen bestimmten Kunstgegenstand typischen Formen*) і 'мастацтва ўпрыгожвання' (*Kunst der Verzierung*).

Слова *зігзаг* у беларускай мове мае два значэнні: 1. Ламаная лінія; тое, што мае форму ламанай лініі. 2. Рэзкае адхіленне ад асноўнага напрамку ў палітыцы, дзейнасці, быццё. Пашырэнне значэння ў дадзеным слове адбываецца шляхам увядзення дадатковага значэння 'рэзкае адхіленне ад асноўнага напрамку ў палітыцы, дзейнасці, быццё' на аснове метафарычнага пераносу па форме, дзе ломаная лінія ўяўляе сабой рэзкі пераход. У нямецкай мове дадзена лексема пазначае толькі 'лінію, якая ідзе пад вострым вуглом з хуткім чаргаваннем' (*Linie, die in schnellem Wechsel in spitzen Winkeln verläuft*).

Новае значэнне на аснове метафарычнага пераносу па функцыі (забаўляць, смяшыць) прадстаўлена ў беларускай мове ў слове кіно: 'пацешная сітуацыя, цікавае, незвычайнае здарэнне'.

Слова *макулатура* ўяўляе сабой як, з аднаго боку, звужэнне семантычнага аб'ёму ў беларускай мове, так, з другога боку, пашырэнне семантычнага аб'ёму шляхам увядзення дадатковага значэння. Так, лексема *макулатура* у нямецкай мове мае наступныя значэнні: 1. Лісты, пашкоджаныя або якія выйшлі з ладу пры друку (*beim Druck schadhaft gewordene oder fehlerhafte Bogen*). 2. Старая папера, якая складаецца з выкінутай друкаванай паперы (*Altpapier, das aus wertlos gewordenem bedrucktem Papier besteht*). 3. Сумесь клею і дробна падранай паперы, якую наносяць на сцяну перад тым, як ляпіць шпалеры (*Gemisch aus Kleister und fein zerrissenem Papier, das vor dem Tapezieren auf eine Wand aufgetragen wird*). У беларускай мове дадзена лексема прадстаўлена такімі значэннямі, як 'непрыгодная папера, старыя кнігі, часопісы, газеты, прызначаныя для перапрацоўкі на папяровых фабрыках' і 'бяздарныя літаратурныя творы'. Зыходзячы з вышэйпералічаных прыкладаў, звужэнне семантычнага аб'ёму дадзенага слова ў

беларускай мове назіраецца ў наяўнасці толькі аднаго эквіваленту нямецкім значэнняў: 'непрыгодная папера, старыя кнігі, часопісы, газеты, прызначаныя для перапрацоўкі на папяровых фабрыках'. У сваю чаргу, пашырэнне семантычнага аб'ёму шляхам увядзення дадатковага значэння прадстаўлена на аснове метафарычнага пераносу па падабенстве: 'бяздарныя літаратурныя творы'.

Пашырэнне значэння шляхам развіцця дадатковай семы прадстаўлена ў такіх запазычаннях, як *бутэрброд*, *швабра*, *менталітэт*, *мюслі*, *пластылін* і інш.

Напрыклад, нямецкі прататып *Schwabber*, які раней абазначаў 'прыбор падобны на швабру для выцірання палубы' ('*einem Mopp ähnliches Gerät zum Abwischen des Decks*'), страціў ў беларускай мове дыферэнцыяльную сему «палуба», якая абмяжоўвала ўжыванне дадзенага прадмета толькі марской сферай у нямецкім арэале. Запазычанне *швабра* набыло дыферэнцыяльную сему «пол», якая пашырыла сферу ўжывання гэтага прадмета ў беларускай этнакультуры (пар. *швабра* 'род мятлы з мачалы, вяровак і пад., урабленых у драўляную калодку (выкарыстоўваецца для мыцця падлогі)').

Аналіз пары слоў (ням. *Butterbrot* 'кавалак хлеба, які намазан маслам' ('*Scheibe Brot, auf die man Butter gestrichen hat*') і бел. *бутэрброд* 'скіба хлеба з маслам, сырам, каўбасой і пад.') таксама сведчыць аб частковай дывергенцыі семной структуры запазычання. Архісема ў абедзвюх структурах аднолькавая і пазначае «прадукт харчавання», але беларускае слова ўзбагацілася дадатковымі семамі, якія маюць лексічныя маркеры (сыр, каўбаса) і якія адсутнічаюць у яго нямецкага эквіваленту.

Частковая дывергенцыя семы прадстаўлена і ў слове *менталітэт*. Архісема ў дзвюх семах пазначае «тып мыслення», аднак у беларускай лексеме з'явіліся дадатковыя семы, якія маюць лексічныя маркеры: індывід, група (пар. *Mentalität* 'тып розуму і настрою; асаблівы тып мыслення і пачуццяў' ('*Geistes-und Gemütsart; besondere Art des Denkens und Fühlens*') і бел. *менталітэт* 'вобраз мыслення, светаўспрымання, уласцівая індывіду або групе').

Заклучэнне. Такім чынам, семантычная адаптацыя з'яўляецца найважнейшым аспектам пры засваенні запазычанняў ў прымаючай мове. У беларускай мове пашырэнне значэння можа ажыццяўляцца шляхам развіцця дадатковага значэння на аснове метафарычнага / метанімічнага пераносу, альбо шляхам развіцця дадатковай семы. Супастаўленне семных структур нямецкіх запазычанняў у беларускай мове з іх нямецкімі эквівалентамі дазваляе выявіць не толькі іх падабенства, але і істотныя адрозненні, якія з'яўляюцца рэlevantнымі, якія характарызуюць тую ці іншую мову і якія неабходна ўлічваць пры вывучэнні замежнай мовы.

1. Портал выдавецкага дома «Звязда» [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://zviazda.by/be>. – Дата доступу: 10.09.2022.

2. Wörterbuch der deutschen Sprache [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.duden.de>. – Date of access: 10.09.2022.

О ФОРМИРОВАНИИ ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ БУДУЩИМИ УЧИТЕЛЯМИ ХИМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Шилько Ж.Н.,

магістрант ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь
Научный руководитель – Борисевич И.С., канд. пед. наук, доцент

Ключевые слова. Химические дисциплины, методика преподавания химии, методические спецкурсы, предметно-методические компетенции, профессиональная компетентность.

Keywords. Chemical disciplines, methods of teaching chemistry, methodical special courses, subject-methodical competencies, professional competence.